



Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij

Bűn és bűnhődés

rendező Michal Dočekal

OKTATÁSI SEGÉDANYAG VÍGSZÍNHÁZ



bemutató | **Vígszínház** | 2016

4
vig

Az oktatási segédanyagról

A Vígszínház oktatási segédanyagait azért hoztuk létre, hogy kiegészítsük az előadások élményét, illetve hozzájáruljunk annak továbbgondolásához és tanításához. Elsődleges célunk, hogy megkönnyítsük a pedagógusok számára a diákok felkészítését az adott előadásra, és a színházi látogatás után annak közös feldolgozásához nyújtsunk segítséget. A segédanyagokban összegyűjtjük a drámákkal kapcsolatos lényegesebb történelmi, színház- és irodalomtörténeti információkat, háttérismereteket, amelyek a diákok előzetes tudását egészíthetik ki. A csomag magában foglalja az előadás után megtárgyalandó fontosabb kérdéseket és szempontokat, melyek a darab megértéséhez nyújtanak segítséget – így a darabok tartalmi összefoglalóját, a szerző életrajzát, rövid történelmi áttekintést, karakterleírásokat, előadás-történetet, lehetséges esszé- és vitatémákat, levezető játékokat és ötleteket további szempontok megvitatására.

az oktatási segédanyagot készítette | Balassa Jusztna, drámapedagógus
előadásfotók | Dömölky Dániel

Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij

Bűn és bűnhődés

Egy ember rekonstrukciója

dráma két felvonásban

a színpadi változatot készítette | **Michal Dočekal** és **Iva Klestilova**
magyar szöveg | **Térey János**

Raszkolnyikov	Orosz Ákos
Anya	Hegy Barbara
Dunya	Bata Éva
Marmeladov	Hajduk Károly
Szonya	Bach Kata
Katyerina Ivanovna	Börcsök Enikő
Porfirij	Stohl András
Szvidrigajlov	Lengyel Tamás
Razumihin	Wunderlich József
Luzsin	Telekes Péter
Mikolka	Vecsei Miklós
továbbá	Gilicze Márta
	Ember Márk e.h.

díszlet | **Martin Chocholoušek** jelmez | **Sylva Zimuna Hanáková**
zene | **Michal Novinski** magyar dalszöveg | **Vecsei Miklós**
dramaturg | **Mátrai Diána Eszter** dramaturg-konzultáns | **Fabacsovics Lili**
korrepetitor | **Mester Dávid** nyersfordítás | **G. Kovács László, Huszár Sylvia** és **Gál Róbert**
világítástervező | **Csontos Balázs** scenika | **Krisztiáni István**
ügyelő | **Wiesmeyer Erik, D. Mucsi Zoltán** sűgő | **Gál Tünde**
a rendező munkatársa | **Csizmadia Izabella** és **Szabó G. László**

rendező **Michal Dočekal**

bemutató | **2016. október 15.** | Vígszínház

Tartalom

Dosztojevszkij művészete, művei

Oroszország szellemisége

A polifónia

Dosztojevszkij életműve, forrásai

A *Bűn és bűnhődés* regény szereplői

A szereplők és válaszuk a szabadság kérdésére

A vígszínházi *Bűn és bűnhődés* színdarab cselekménye

Michal Dočekal, a rendező

Feladatok

A Bűn és bűnhődés magyarországi színpadokon

Elképzelte adaptáció

Beszélőnevek

A regény üzenete, kérdései

A regény és a színdarab kora

Három öltönyös a színpadon

Szituációs játék. Egy bírósági tárgyalás

Írás. Raszkolnyikov teóriája

Improvizáció. Szonya élete

A rubel értéke

Halál a színpadon

Vendégszövegek

Dosztojevszkij művészete, művei

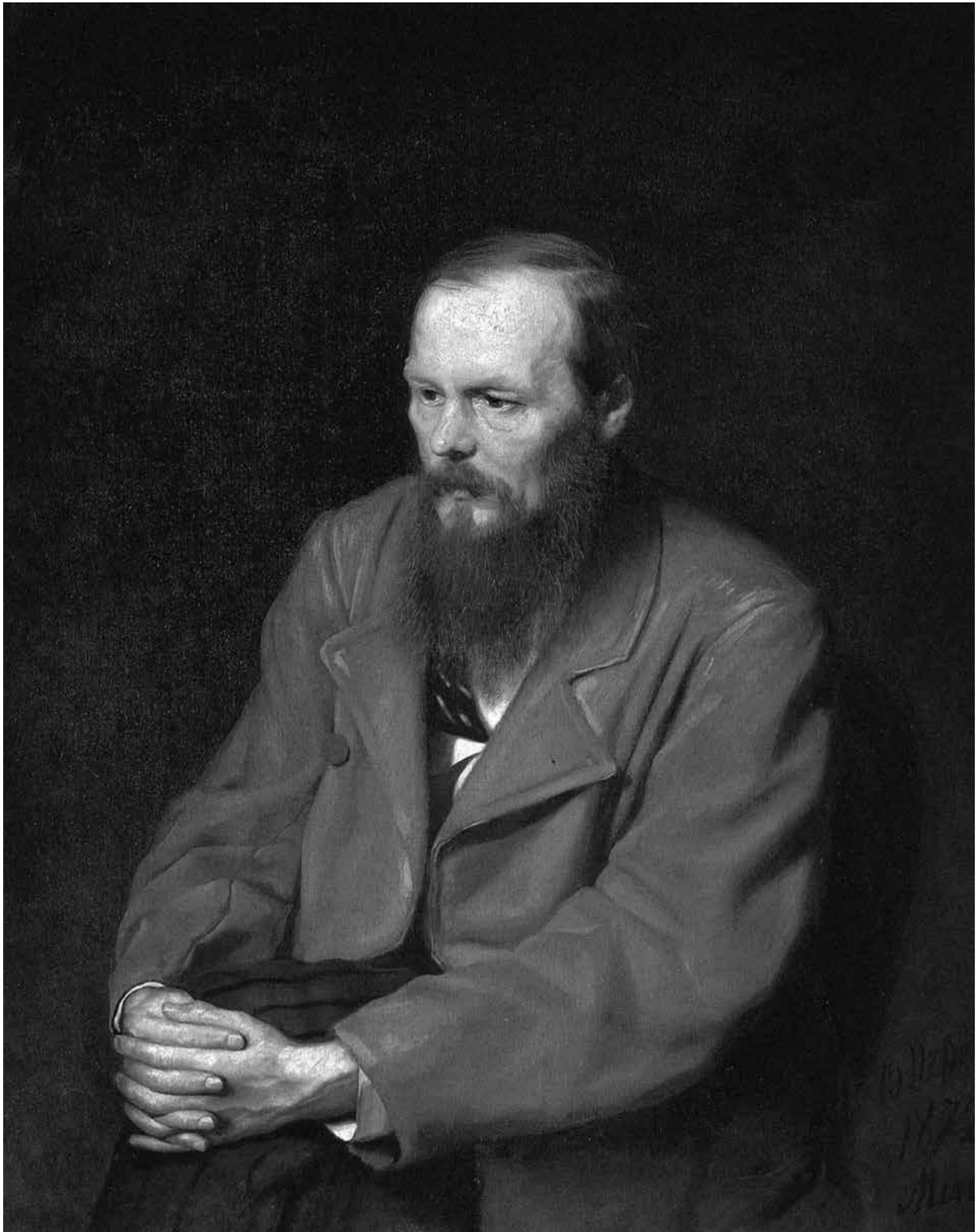
Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij (1821-1881) számára az irodalom egyszerre művészet, vallás és életfilozófia volt. Prózájában mindazok a kérdések, amelyek kortársai műveiben is jelen voltak, bonyolultabb és mélyebb összefüggésbe kerültek. Regényei többet tárnak fel az emberi lélek rezdüléseiből, felemelkedéséből és bukásából, kényszereiből, a felszabadulás lehetőségéből, töredékességéből és megváltatlanságából, mint a modern európai epika bármely más alkotása. Ahhoz, hogy megértsük, miként tett szert az írásnak és a látásnak erre a nyitottságára, érdemes egy pillantást vetnünk annak a kultúrának a szerkezetére, amelyben Dosztojevszkij egész gondolkodása gyökerezett.

OROSZORSZÁG SZELLEMISSÉGE

Amikor az orosz ortodoxia szellemi központja – Moszkva, a „harmadik Róma” – az ortodox világhatalmi centrumává vált, sorsa összekapcsolódott az államéval. I. Péter megszüntette az orosz pátriárka hivatalát, és az egyház élén 1721-től a szent szinódus állt, amely a cár nevében látta el a kormányzás feladatát. Az egyház hatalmi arca mellett azonban mindvégig megőrizte a népi vallásosság tartalmait is. E népi vallásosság a liturgián és az ortodox képi gondolkodás teológiáján nyugodott. A kép az ortodoxia számára nem szimbóluma az ábrázolt személynek vagy a tapasztalat fölötti valóságnak, hanem közvetlen jelenlétének egyik lehetséges formája. E vallási kultúra spirituális forrásai a kolostorokban, a szerzetesi élet különböző megnyilvánulásaiban találhatók. Ezek közül meg kell említenünk a szent félkegyelműség (jurodszvo) hagyományát, amely középkori kezdetekre visszatekintve köztes helyet foglalt el a nevetéskultúra és az egyházi kultúra között. Morális alapját az evangéliumokból merítette. 15-17. századi virágzása idején orosz nemzeti jelenséggé vált. A jurodszvo hagyományában egyszerre mutatkozott meg egyfajta szent bölcsesség, amely elfedi magát, és a hit gyermeki humora. A másik forrás az egyháztól elszakadó, üldözött paraszti szekták, a sztarecek (idős, tekintélyes szerzetesek) mozgalmának vagy a Kaukázusba menekült erkölcsi közösségeiből tört elő.

OROSZORSZÁG SZELLEMISSÉGE

Dosztojevszkij poétikájának problémái (1929) című munkájában Mihail Bahtyin a polifónia jelenségében ragadja meg a dosztojevszkiji elbeszélés legfontosabb sajátosságát. A regényalakok nála nem a szerzői ítéletek hordozói és kifejezői, hanem önálló tudattal, világszemlélettel és élettörténettel rendelkező lények, akik – függetlenül a szerző személyes véleményétől – szabad vitát folytatnak egymással. E polifon szerkezet, amely egyszerre mutatja meg minden dolog komoly és nevetséges arcát, drámaivá teszi a regényt, azaz egyfajta mű[nem]i váltást hajt végre. (...) A polifónia a regény minden mozzanatára kiterjed, ami a megírás szempontjából egyfajta terv nélküliségnek tűnik, az olvasás szempontjából azonban azt jelenti, hogy az olvasó az ellenpontok, ellentétek végtelen terében, ahol a szövegek különféleképpen variálnak egy-egy témát, sosem talál végső, kimozdíthatatlan igazságokra. Amint Bahtyin írja, e polifonikus művészi gondolkodás túlmutat a regény műfaji keretein. Általa a gondolkodó emberi tudat és a lét eredendő dialogikussága válik hozzáférhetővé.



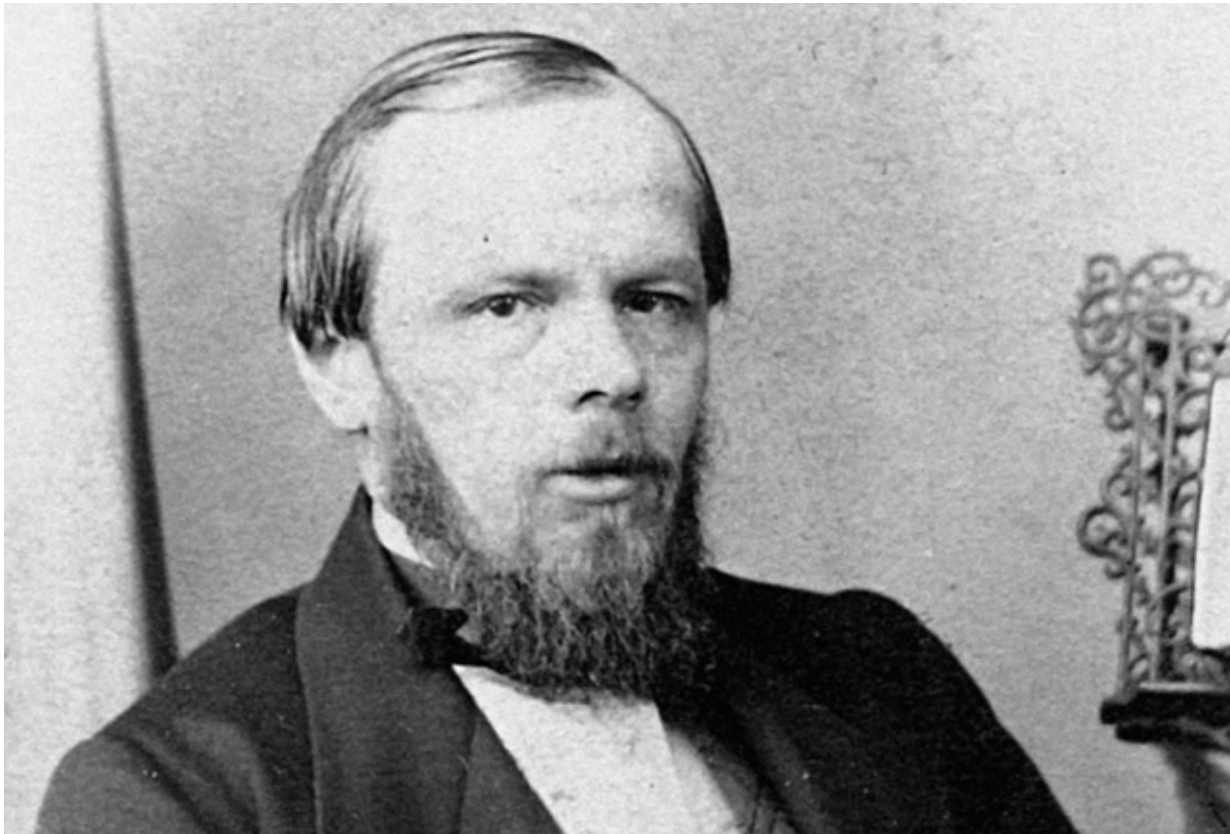
Vaszilij Perov | *Dosztójevszkij portréja* (1872)

DOSZTOJEVSZKIJ ÉLETMŰVE, FORRÁSAI

Dosztojevszkij 1844-ben lefordította Balzac *Eugénie Grandet* című művét. Két évvel később jelent meg *Szegény emberek* című regénye, amely a levélregényt, a szentimentalizmus tipikus formáját használta fel arra, hogy a pétervári kisemberek hangját, érzéseit, finom belső rezdüléseit megjelenítse. A következő években gyors egymásutánban négy regényt adott ki, melyek közül kiemelkedik *A hasonmás* (1846). Jakov Goljadkin, egy kishivatalnok elveszti az eszméletét, majd úgy érzi, hogy gonosz hasonmása mindenütt a nyomában van, elbizonytalanítja helyzetét a hivatalban és a magánéletében. A regény a Gogoltól, illetve E. T. A. Hoffmannról megörökölt doppelgänger-mitoszt egy paranoia történetévé változtatja, azaz kizárja belőle a fantasztikumot, és így egy személy pszichikai megosztottságát, belső vitáját beszéli el általa. Mindez a polifon regényszerkezet és általában a modern narrativitás kialakulásának romantikus előzményeire és legfontosabb irányára utal.

Dosztojevszkij a pétervári évek során egyre közelebb került az utópikus szocializmus nézeteihez. Barátaival, a Petrusevszkij-kör tagjaival hasonlóan az evangéliumból a humanista világjobbítás felszólítását olvasta ki, és ekkoriban még úgy vélte, hogy Oroszország megújulása csakis a nyugati eszmék jegyében képzelhető el. Miután 1849 márciusában barátai előtt felolvasta Belinszkij (1811-1848) Gogolhoz írott levelét, amelyben a korszak legjelentősebb kritikusa azt írta, hogy „Oroszországnak nem prédikációkra és imádságokra van szüksége, hanem arra, hogy a népben kifejlődjék az emberi méltóság érzése, ami az évszázadok során a rabszolgaság mocskában kiveszett: jog és törvények kellene nekünk, nem az egyház tanai”, a rendőrség az egész társaságot letartóztatta, és mindenkit halálra ítélték. Dosztojevszkij ott állt a bitófa alatt, az elítélteknek már a nyakukra tették a kötelet, amikor a hatalom perverz játékként felolvasták a cár kegyelmi rendeletét, amelyben a halálos ítéletet szibériai kényszermunkára és katonai szolgálatra módosította. E trauma alapvetően megváltoztatta Dosztojevszkij világlátását. Az ateistából hívő lett. Az 1860-as évek közepe után mindinkább benyomult regényeibe az az elképzelése, hogy az orosz értelmiségnek meg kell haladnia a nyugati individualizmus szemléletét, és a keresztény igazságnak az orosz nép körében megőrzött értékeire támaszkodva képessé kell válnia a modern ember bűnvallására, és a megbocsátás által meg kell újítania a keleti és a nyugati kultúra világát. E nézeteit később nagy hatással fejtette ki *Az író naplójában* (1876) és *Puskin-émlékbeszédében* (1880). Regényei természetesen nem e politikai és esztétikai ideológia illusztrációi, de mindez kitörölhetetlenül fontos része prózájának, radikalitásának egyik forrása.

A négyévi kényszermunka belső és külső tapasztalatairól később egy fogoly, Alekszandr Gorjancsikov szemszögéből számolt be *Feljegyzések a holtak házából* című regényében (1860-62). Ezt a megrendítő művet a 19. és a 20. századi irodalomban a táborregények és -elbeszélések sora követte, köztük Csehov *Szahalinja*, Szolzsenyicin *Gulag szigetcsoportja*, Varlam Salamov *Kolimája*, Tadeusz Borowski *Kővilága* és Kertész Imre *Sorstalansága*. „Az első hónap és általában börtönéletem első ideje még élénken él bennem. A későbbi éveim sokkal homályosabban derengenek képzeletemben. Néha teljesen elhalványulnak, és egyetlen súlyos, fojtogató emlékké olvadnak össze. De mindaz, amit a fegyházban az első napokban tapasztaltam, ma is úgy él bennem, mintha tegnap történt volna. Ez így természetes” – olvassuk a könyv második fejezetének elején. E néhány mondat a téma későbbi elbeszélhetősége szempontjából is példaadóan tartalmazza a megélt és az elbeszélte idő különbözőségének, valamint a feledés és a megőrző emlékezet konfliktusának problémáját, és azt, hogy – mivel mindaz, ami történt, meghaladja a humanitás ítéletei közt mozgó emberi képzeletet – az elbeszélésnek az ironia törése mentén kell haladnia. Dosztojevszkij mondata, „Ez így természetes”, Kertész Imre regényében ver majd visszhangokat.



Bűn és bűnhődés

A *Bűn és bűnhődés* 1866 januárja és decembere közt jelent meg folytatásokban. A regénycím az eredetiben az egyházi szláv nyelv szavait idézi, amelyek egyszerre hordoznak jogi és erkölcsi tartalmakat. Sőt harmadik jelentésük is van, amit így fordíthatnánk: átlépés és megigazodás. A főszereplő, Raszkolnyikov neve, a hasadás, szakadás jelentésű orosz „raszkol” szóból ered. Szakadárként igenlő választ ad egy olyan kérdésre, amelyet a korban Friedrich Hebbel (1813-1863) fogalmazott meg legtisztábban: ha isten közém és az igazság közé a bűnt helyezte; ki vagyok én, hogy a bűntől visszarettenjek? Dosztojevszkij e problémát, vagyis hogy vezethet-e út a jóhoz a bűnön keresztül, Napóleon életrajzán keresztül érzékelt. (...) „Napóleon akartam lenni, ezért öltem” – mondja a gondolatot tettere váltó Raszkolnyikov Szonja Marmeladovának.

Dosztojevszkij világában az ember önmagának kitett lény. A regény egy gyilkosság elbeszélésével veszi kezdetét: Raszkolnyikov megöl egy öreg uzsorásasszonyt és annak hűgát, hogy az elrabolt pénzzel jót cselekedjék. Raszkolnyikov, a *Feljegyzések az egérlyukból* (1864) főhőiséhez hasonlóan, magába zárt személy, nem ismeri az én-te viszonyokat, ezáltal az életet nem érzi reálisnak. Mélyen átéli, hogy a világnak nincs gazdája, az emberi nyomorúságon nem lehet segíteni, mégis segíteni kell: a realitás a döntés és a tett által költözik a világba. Ez Raszkolnyikov tapasztalatainak hamleti oldala. Akár orosz irodalmi elődje, Pecsorin, Lermontov *Korunk hőse* című művének főszereplője, azt hiszi, hivatása van a világban, és ezáltal maga teremti meg a szükségszerűségnek azt a láncolatát, amely gyilkossá teszi. A gyilkosságot támogató racionális számítás ellen szól Raszkolnyikov szörnyű álma egy ló megveretéséről, valamint a kegyelem lehetőségének szüntelen jelenléte. Raszkolnyikov először nem talál eszközt a gyilkossághoz, majd talál egy baltát, amit az elbeszélő így kommentál: „Ha eszed elhagy, segít az ördög.” (Görög Imre fordítása.)

A regény szerkezetileg három egységre osztható. Az első rész tere Raszkolnyikov koporsónak nevezett szobája. A lét pokoliságát, mintha egy kelés fakadna fel, a botrányos tett tárja fel. A regény további öt fejezetét a múlt megértésének munkája teszi ki (ez a főhős sorsának oidipuszi ideje), amelynek során lépésről-lépésre képessé válik az emberi kommunikációra. E munkában Raszkolnyikov egyik társa Porfirij Petrovics vizsgálóbíró, aki kezdettől átlát rajta. Szerepe Dosztojevszkijnek arról a meggyőződéséről árulkodik, hogy az ember szabadsága szabadság ugyan, de alá van rendelve egy tételezett erkölcsi középpontnak. Mindaz, ami történik vele, e középpont ítélkezése, ami magában az emberben megy végbe. Raszkolnyikov másik társa a részeges Marmeladov tizennyolc éves lánya, Szonya. Szonya az, aki Kapernaumov házában (a név Kafarnaumra, Péter és András apostol szülőhelyére utal) felolvassa neki az evangéliumi Lázár történetét. Mindez azt mutatja, hogy a múlt megértéséből önmagában nem következne a gyógyulás, ehhez szükség van a külső kegyelemre, egy nő fenntartás nélküli szerelmére. Dosztojevszkij a regény befejezésére számos változatot kidolgozott. A „Befejezés” című fejezetben eredetileg eljátszott a főhős Finnországba vagy Amerikába való menekülésének lehetőségével, sőt az öngyilkossággal is, hogy végül a szenvedéssel megváltott kegyelem megoldása mellett döntsön. Raszkolnyikovot szibériai kényszermunkára ítélik, ahová Szonya is követi őt.

Az elbeszélés dramatikus alapszerkezetéből következik, hogy bár Dosztojevszkij alakjainak magatartása pszichológiailag mélyebben és összetettebben motivált, mint az európai regényirodalom bármely korábbi szereplőjéé, ez mégsem jelent pszichologizmust. A motiváltság nála megnyitja a személyiséget egyfelől politikai, másfelől metafizikai tartalmak, azaz olyan, egymást bonyolultan átható szférák felé, amelyekről a személynek csak korlátozott tudása lehet, és amelyek meghaladják őt. Így Dosztojevszkijnél nem csupán a regény, hanem a személyiség szerkezete is polifonnak bizonyul. E politikai és metafizikai vonatkozásokkal rendelkező személyiségrajz metaforájává mindinkább a megszállottság válik. A bűn fogalma ezáltal nem annyira modern etikai, mint inkább az emberi lét alapjaival összefüggő, az archaikusabb vallási kultúrából származó metafizikai jelentéseket hordoz.



Bűn és bűnhődés | rendező: Jurij Ljubimov (Vígyszínház, 1978)

Dosztojevszkij világában az egyesként, az alanyként való létezés hordozza a paradox szabadság drámáját. A lét töredékességében és befejezetlenségében az ember sosem képes egészen vállalni a rá mért felelősséget. Az egyesként való létezés és a töredékesség paradoxonjának belső viszonyait Dosztojevszkij talán a bűn problémájának elemzésénél is mélyebben tárta fel a neveltségesség tapasztalatában. A neveltségesség az evangéliumi történetben, amellyel Dosztojevszkij regényművészete mélyen összefügg, a szenvedéstörténet legforróbb és legkínosabb tudásaként a megváltás látható arcát képviseli, kigúnyolhatóvá téve ezt az arcot. A neveltségesség másik fajtája viszont éppen az uralomra törő ember lázadásának örökké kicsinyes és szegényteljes hátterét leplezi le.

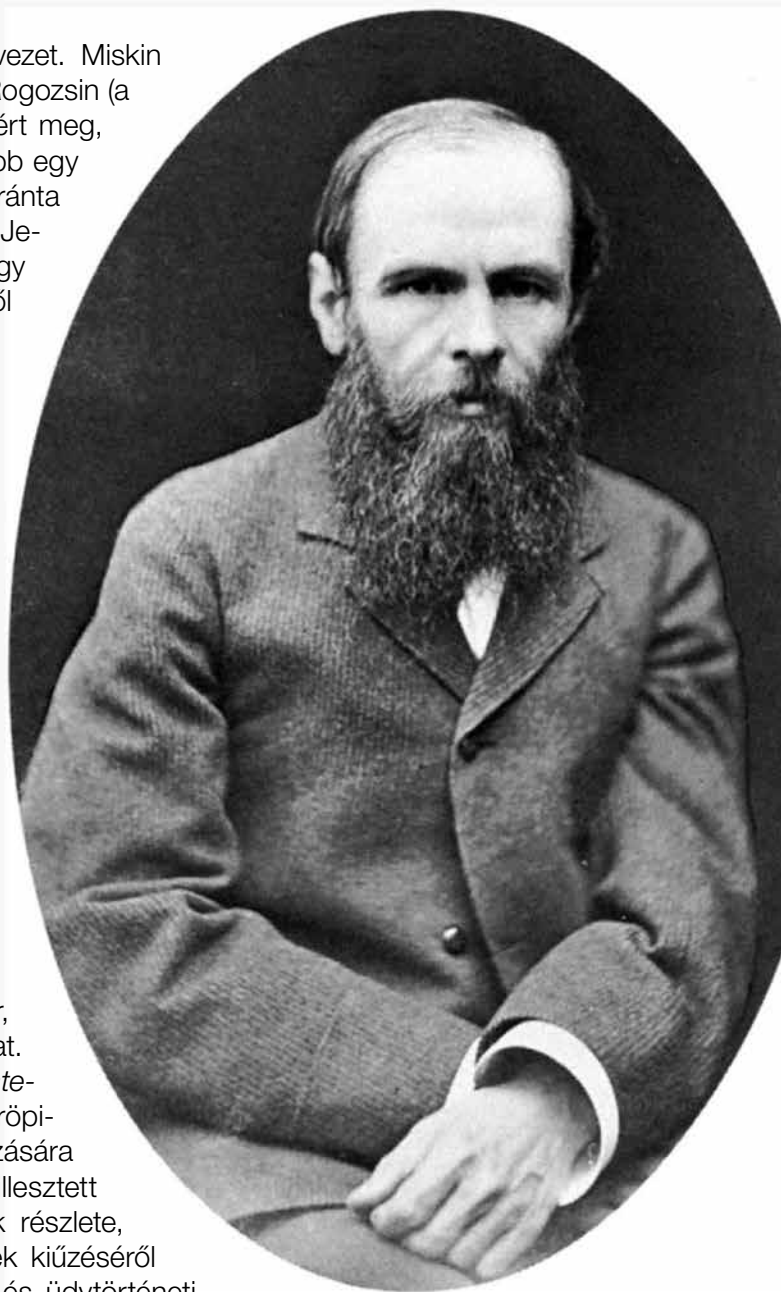
A félkegyelmű

A megváltó ember titkába beavató nevetségesség válik Miskin herceg, *A félkegyelmű* (1869) című regény főszereplője sorsává. A regény fikciója hipotetikus jellegű: mi lenne, ha Jézus megjelenne a mai Oroszországban? Dosztojevszkij tisztában volt azzal, hogy hőse kigúnyolható, sőt a környezete nem is láthatja másnak, mint bolondnak. Ez történt a *Feljegyzés az egérlyukból* vagy az *Egy nevetséges ember álma* című elbeszélések odúlakóival is. [...]

A bonyolult cselekmény teljes összeomláshoz vezet. Miskin herceg, akit legmélyebben „ördögi” ellenlábasa, Rogozsin (a név töve az „ördög” jelentésű orosz „vrog” szó) ért meg, olyan mozgást indít el maga körül, amely leginkább egy kráter beszakadásához hasonlít. Senki sem lehet iránta közömbös. Szerencsétlenné válik általa Aglaja Jecpancsina, akinek szerelmét Miskin elutasítja, hogy megmenthesse a bűnös asszonyt, a Rogozsin elől hozzá menekülő Nasztaszja Filippovná. Miskin és Rogozsin az ő holtteste mellett találkoznak. A szörnyű jelenet során, amelynek szcenikáját a homály, a sötétség uralja, a két férfi kicseréli egymás keresztjét. Miskinre, miután átvállalja Nasztaszja Filippovna meggyilkolását, epilepsziás roham tör rá. Dosztojevszkij világában a krisztusi jóság és az ördögi gonoszság egyaránt a törekeny lélek démonizáltságának, uralhatatlan megszállottságának megnyilvánulása. Az ember nála leginkább éppen e törekenységgel, szégyeneivel és bűneivel azonos.

Ördögök

Az *Ördögök* (1871-72) című regény eredeti címe „megszállottaknak” vagy „démonoknak” is fordítható. A mű megírására az anarchista forradalmár, Szergej Nyecsajev elleni per szolgáltatott alkalmat. Dosztojevszkij olvasta Nyecsajev *A forradalom katekizmus*a című, Bakunyinnal közösen fogalmazott röpiratát, amely a cári rendszer kérelhetetlen szétzúzására szólított fel, az önfeláldozás árán is. A regény elé illesztett mottók, az egyik Puskin azonos című versének részlete, a másik Lukács evangéliumának a gonosz lelkek kiűzéséről szóló bekezdése, egyszerre kölcsönöz történeti és üdvtörténeti jelentőséget az elbeszélte eseményeknek. Az *Ördögök* ideológiailag erősen megterhelt mű. Dosztojevszkij nem hagy kétséget véleménye felől: úgy véli, a közösségének ortodox eszményét elveszített társadalomban általános zavart, eltévedést vált ki a „gonosz lelkek” megjelenése, akik közé a mű nemcsak a nihilistákat és a forradalmárokat, hanem a nyugatos eszméket valló polgárokat is odaszámítja. [...]



A regény egy krónikás én-elbeszélő beiktatásával derít fényt a modellált rejtélyes, homályos törté-
nésekre, amelyek egy provinciális kisváros társasági életére korlátozódnak. Ahol az én-elbeszélő
nem lehet szemtanú, a külső narráció szólama spekulatíván kitölti a hiányzó részletek helyét. Ugyan-
ezt az elbeszélésmódot alkalmazza majd Thomas Mann a *Doktor Faustusban*. A Bahtyin által
karneválinak nevezett dramaturgia itt is a végső katasztrófaig, egy tűzvészig vezeti az esemé-
nyeket. Az értékelés az én-elbeszélő polgári mentalitásából fakad. E mentalitás szinte eszköz-
telennek bizonyul Sztavrogin, e viszonylag művelt, Miskinhez hasonlóan Nyugatról hazatérő fia-
taleMBER alakjának és történetének megértésében. Sztavrogin valójában Miskin negatív tükörképe.
Túl van jón és rosszon, gaztettekre és jócselekedetekre egyaránt képes. Szeretni azonban nem
tud. A hatalom embere, akit mélységesen untat minden, és megveti azokat, akik fölött uralkodik,
ugyanakkor, amint a „Tyihonnál” című fejezet álmleírása mutatja, él benne az eszményi emberi
közösség aranykori képe. Sztavrogin neve a kereszt jelentésű görög „sztavrosz” szóra utal, de ki-
hallható belőle a „száz ördög” jelentésű „szto vrog” kiáltás is. [...] Sztavrogin ördögi mivolta mélyén
az élet kábult unalma, a semmi húzódik meg, nem a formátum. A gúnykacaj, ami a „Tyihonnál”
című fejezetben körülveszi alakját, a Jézust kigúnyoló nevetés megfordítása, a húsvéti nevetés.
Sztavrogin sorsa végül az öngyilkosság. Hozzá hasonlóan öngyilkos lesz a társaság egyik tagja,
Kirillov is, aki korábban úgy vélte, „ha nincsen isten, akkor én vagyok az isten”, és az öngyilkosság-
ban e kísérlet csődjét kénytelen belátni. Albert Camus a *Sziszüphosz mítoszában* majd őt fogja a
logikus öngyilkosság emberének nevezni. Aligha véletlen, hogy az *Ördögök* 1957-ig tiltott műnek
számított a Szovjetunióban.

Feljegyzések az egérlyukból

Amikor Dosztojevszkij Sztavrogin-t választotta az *Ördögök* főhősének, egy antihős mellett döntött.
Ugyanezt tette a *Feljegyzések az egérlyukból* (1864) esetében is, melynek elbeszélő hőse a társa-
dalom peremén élő, beilleszkedni képtelen fiatalember. Az antihős mégsem elsősorban szociális,
inkább pszichológiai fogalom. Olyan ember, akit átlagos tapasztalatok birtokában gondolkodásának
és érzékenységének iránya nem csupán a környezetétől idegenít el, hanem a hősökkel szemben
támasztott klasszikus humanista követelményektől is. [...] A]z antihősök tiszteletre méltóak, de nem
vívják ki társadalmi elismerést, műveltek, de műveltségükkel nem tudnak mit kezdeni, értelmese-
k, de eszméikben csak a tagadásig jutnak, jószívűek, de nem nagyvonalúak.

A Karamazov testvérek

Dosztojevszkij emlékezetes regényszereplői példaszerű megjelenései egy-egy típusnak. Világuk
szinte reálisabb a valóságnál. Utolsó nagyregénye, *A Karamazov testvérek* (1879/80) főszereplői
– Fjodor Pavlovics Karamazov három fia, Dmitrij, Ivan és Aljosa a hozzájuk tartozó nőalakokkal –
szintén ilyen típusokat testesítenek meg. A mű Dosztojevszkij prózaírói művészetének bámula-
tos összefoglalása. Nem csupán a Bahtyin által elemzett polifónia tökéletes megvalósulása és az
elbeszélés rendkívüli plaszticitása teszi azzá. A több szálon futó cselekmény az antihős kétféle
változata, valamint a hasonlóképpen védtelen, bizonyos értelemben szintén társadalmon kívüli,
szentségre törekvő ember közt teremt kapcsolatot. Dosztojevszkij mindhármuknak önálló szöveg-
egységeket juttat, amelyek kifejezik, és a végsőig fokozzák lelki és világnézeti érzékenységüket.
Ugyanakkor sem a szilaj, önsorsrontó korhelyként ábrázolt Dmitrij, sem az intellektuális, lázadó
Ivan, sem pedig a másokért vállalt szenvedés eszméjétől lelkesült Aljosa nem tiszta, ellentmondás-
mentes típus. Mindhárman türelmetlen és eldöntetlen emberek. [...]

A *Karamazov testvérek* főszereplői önmagukban, világnézeti küzdelmeikben és lelki történetükben is többszólamú alakok. Megosztottságukban mégis összetartoznak, ahhoz hasonlóan, ahogy Rubljov *Szentháromság* című ikonjának három angyalalakja egyggyé olvad a kölcsönös figyelemben és a testük által körülzárt kehelyformában. Ez az asszociáció ehelyütt nem is túl távoli, mert a regény ráépül bizonyos evangéliumi mondatokra. Ez a bonyolult, de stabil alapszerkezet lehetőséget ad Dosztojevszkijnek arra, hogy az eldöntetlenségek pólusait a végsőig radikalizálja. [...]

Dosztojevszkij regényei egyszerre diagnosztikus és perspektivikus művek. Zoszima élete végén megáldja Aljosát, és akár Jézus az apostolokat, kiküldi a világba. Dosztojevszkij alakjai közül ő az, aki a jó és a szép antik eszményét a szeretet krisztusi tartalmaival megújítva a reményt szólaltatja meg.*

Dosztojevszkijnél a bűn vagy a bűn lehetősége mindig jelen van. De a bűn tőszomszédságában az erény, a részvét, a hasznos élet – mint másik lehetőség. A kép, amelyet elébünk tár, mindig gyötrő, de a kilátás a lélek felemelkedése felé mutat. Olykor az olvasó egyenest visszaretten, irtózik az ábrázolt világtól, mint az *Ördögök* megszállott anarchistáitól vagy *A játékos* kártya- és rulettbarlangjaitól, miközben az író vélekedésével – például az *Ördögök* indulatos reakciósságával – sem tud egyetérteni. Mégis: mindig lenyűgöz az emberábrázolás példátlan árnyaltsága. És ehhez Dosztojevszkij kitűnő elbeszélő. Nem a szavak és mondatok gondos mérlegelője. Érezhető is olykor, hogy az író gyorsírásba diktált, ahogy éppen az eszébe jutott, és utána alig-alig olvasta át. A történet azonban ellenállhatatlanul viszi magával az olvasót, aki együtt szenved az íróval és hőseivel.



A Karamazov testvérek
rendező: Szikora János
(Vígsház, 1999)

Kamarás Iván,
Kaszás Attila,
Alföldi Róbert

Dosztojevszkij az emberi szenvedésekről tesz tanúvallomást. Reánk kényszeríti a részvétet, de azt is, hogy tisztázzuk saját lelki életünk rejtelmét is. Alig-alig van író, akinek a művészete annyira katartikus, azaz lélektisztító hatású volna, mint ez a saját testi-lelki szenvedéseivel kínlódó, az emberi valóságot annyira saját személyében élő lélekvizsgáló, aki saját téveszméi ellenére lehetett az emberiség nagy tanítója és nevelője.

*Gintli Tibor, Schein Gábor, *Az irodalom rövid története II.*, Jelenkor Kiadó, Pécs, 2007. 67-77. alapján

A *Bűn és bűnhődés* regény szereplői

Rogyion Romanovics **Raszkolnyikov** | *egyetemista*

Aljona Ivanovna | *uzsorás*

Szemjon Zahanics **Marmeladov** | *volt címzetes tanácsos*

Katyerina Ivanovna | *a felesége*

Szofja Szemjonovna (**Szonya**) | *a lánya*

Nasztaszja | *a háziasszony szolgálólánya*

Pulherija Alekszandrovna | *Raszkolnyikov édesanyja*

Avdotya Romanovna (**Dunya**) | *Raszkolnyikov húga*

Pjotr Petrovics **Luzsin** | *a vőlegénye*

Dmitrij Prokofjics **Razumihin** | *Raszkolnyikov barátja*

Lizaveta Ivanovna | *az uzsorás testvérhúga*

Nyikogyim **Fomics** | *rendőrségi fogalmazó*

Ilja Petrovics **Zamjotov** | *rendőrfőhadnagy*

Zoszimov | *doktor*

Arkagyij Ivanovics **Szvidrigajlov** | *Dunya volt munkaadója*

Lebezjatnyikov | *Luzsin lakótársa*

Marfa Petrovna | *Szvidrigajlov felesége*

Porfirij Petrovics | *rendőrségi nyomozó*

A szereplők és válaszuk a szabadság kérdésére

RASZKOLNYIKOV

Logikai konstrukciójának kiindulópontja (Nietzsche *Zarathustrájához* hasonlóan), hogy osztályozza az embereket. A hangyaboly, a tetvek világának a feladata, hogy fenntartsa a létet, hogy sokszorosítsa az embert. A Napóleonok világa a kiváltságos emberek világa, akik mozgatják a világot, akik célt és értelmet adnak a létezésnek. Ahhoz, hogy ezt a feladatot betölthessék, túl kell lépniük a konvencionális erkölcsi kereteken, azaz a cél érdekében mindent szabad. Raszkolnyikov gyilkossága szándéka szerint intellektuális gyilkosság, s arra irányul, hogy bizonyítsa elméletét, azaz létezik ez a felosztás, megállja a helyét a logikai konstrukció.

LUZSIN

A második világ haszonelvűségét hirdeti, annak önzését, egoizmusát. „Mindent csak magadnak” – mondja, s ennek érdekében ölni is szabad. Felfogása megerősíti Raszkolnyikovot tette elkövetettségében.

SZVIDRIGAJLOV

Nemet mond a világra azzal, hogy akarattal átlép minden erkölcsi korlátot, negatív értelemben van túl jón és rosszon. Emiatt cselekedetei kiszámíthatatlanok, a jóság és emberi aljasság követhetetlenül váltja egymást, s e felfogás logikus következménye az öngyilkosság.

SZONYA

A rációval adott válaszokkal ellentétben az ő válasza a szív döntése, a teremtménytudattal hagyatkozik a Gondviselőre; mivel elviseli az életet, kívül is marad a történeteken, s az evangéliumban talál menedéket.

A válaszok kapcsán Dosztojevszkij kérdése nem az, hogy kinek van igaza, hanem az, hogy kinek van inkább igaza. Szonya válasza éppoly szélsőséges válasz, mint férfitársaié, ám a mérleg nyelve mégis inkább felé billen, mert az ő felfogása kevésbé veszélyes embertársaira. Ezért is mondhatja Török Endre, hogy a *Bűn és bűnhődés* a divergencia regénye, a közelítő távolodás kifejezője. Azaz miközben a hősök közelítenek eszméjükhöz, logikai konstrukciójukhoz, annak megvalósulásához, fokozatosan el is távolodnak tőle.

PORFIRIJ PETROVICS

A regény egyik központi alakja, problémahordozó hőse a vizsgálóbíró, Porfirij. Nem a gyilkosságot akarja bizonyítani, hanem az elvet akarja kikezdeni. Alakjában Dosztojevszkij az eszményi igazságszolgálatot rajzolja meg, melynek feladata nem az erőszakra adott intézményesített erőszak, azaz nem az erőszakfolytonosság fönntartása, hanem annak megszüntetése. Dosztojevszkij fel fogásában a bűnös erkölcsileg megköveteli a büntetést, az igazságszolgálatás feladata ennek a folyamatnak az elősegítése. A regény zárata a szabadság, illetve a rációval való döntés paradoxonából következik. Raszkolnyikov értelmével tagadja a bűnt, az erkölcsi parancs szerint azonban meghajlik. A logikát szétveti egy, az értelemnél erősebb erő, anélkül azonban, hogy ez a logika teljesen megadná magát. Az epilógusban Szonyával az evangéliumot olvasva is fölmerül benne saját elméletének kérdése.



Stohl András (Porfirij) és Orosz Ákos (Raszkolnyikov)

A vígszínházi *Bűn és bűnhődés* színdarab cselekménye

ELSŐ FELVONÁS

Rogyion Romanovics Raszkolnyikov, miután a világban dúló pénzhétségéről beszél, kijelenti, hogy gyilkos. Egy kocsmában találkozik a részeg Marmeladov volt címzetes tanácsossal, aki minden pénzét elitta, és emiatt gyermeke, Szonya prostitúcióra kényszerült. Úgy érzi, ezzel képletesen megölte a lányát, a feleségét, Katyerina Ivanovnáét és önmagát is.



Orosz Ákos (Raszkolnyikov) és Hajduk Károly (Marmeladov)

A tüdőbajos Katyerina Ivanovnának nevelt lányán kívül három kisgyereke is van. Amikor a férje hazatér, kikel magából, hogy elitta a pénzüket. Raszkolnyikov kisegíti őket.

Raszkolnyikov húgának, Dunyának a vőlegénye, Luzsin Szentpétervárra indul. A pályaudvaron találkozik menyasszonyával és annak anyjával. Luzsin politikai célokra használja fel, hogy a lánynak nincs hozománya: ha feleségül veszi a szegény lányt, a nép előtt jó színben tűnik fel. Az Anya abban reménykedik, hogy az ügyvédi irodával rendelkező Luzsin segíteni fogja Raszkolnyikovot, hogy elinduljon a jogász pályán.

Raszkolnyikovot beidézi Porfirij Petrovics nyomozó, hogy felszólítsa: egyenlítse ki tartozását, amit a szállásadónője követel. A beszélgetés során a nyomozó gyanakodni kezd, hogy Raszkolnyikov a nemrégiben megölt uzsorásnőnek és húgának a gyilkosa.

Raszkolnyikov lázálomban fekszik, a valóság összefolyik álmával, melyben barátja, Razumihin eljön hozzá őt ápolni. A bűn súlyától szenvedő és a büntetéstől betegesen rettegő fiúnak a barát még Porfirijról is beszél. Megjelenik álmában a részeges Marmeladov is, és (ellentétben a regénnyel), öngyilkos lesz. Raszkolnyikov pénzt ad a megözvegyült Katyerina Ivanovnáknak.



Bata Éva (Dunya), Orosz Ákos (Raszkolnyikov), Wunderlich József (Razumihin) és Hegyi Barbara (Anya)

Dunya és az anyjuk megérkeznek Pétervárra Raszkolnyikovhoz. Tudatják a fiúval, hogy testvére Luzsinhoz megy férjhez. A bölcs fiú átlátja a helyzetet, hogy Dunya csak politikai célokra kell Luzsinnak, és ki fogja a lányt használni. Feldúltan távozik. A jelenetet végignéző Razumihin zavartan, hebegve-habogva szerelmet vall Duniának.

Razumihin és Raszkolnyikov ellátogatnak Porfirij szolgálati lakásába. Raszkolnyikov ki akarja puthatolni, tudja-e a nyomozó, hogy ő a gyilkos. Hosszú beszélgetésbe elegyednek a fiú nemrégiben megjelent cikkéről, mely szerint az emberek egy része rendkívüli, és ezért magasztosabb céljaik, illetve a közjó érdekében joguk van bűnt, akár gyilkosságot elkövetni, ellentétben az emberek másik csoportjával, a hétköznapiakkal. Porfirij berendeli magához Raszkolnyikovot, hogy feltegyen néhány kérdést az uzsorásnővel kapcsolatban.



Bata Éva (Dunya), Wunderlich József (Razumihin) és Hegyi Barbara (Anya)

Raszkolnyikov egyedül marad, és látomászerűen lejátsszódik a gyilkosság.

Megjelenik Szentpéterváron Szvidrigajlov, akinél Dunya korábban szolgált. Annak idején kétes viszonyt folytattak, majd a férfi gonosz pletykákat terjesztett. Most megpróbálja meggyőzni Raszkolnyikovot, hogy nem ő a felelős a felesége, Marfa Petrovna haláláért. Szeretne újra találkozni Dunyával, hogy odaadja neki azt a 3000 rubelt, amelyet elhunyt felesége hagyott a lányra és további 10000 rubelt. Abban bízik, hogy ezzel sikerül megakadályozni a házasságot Luzsinnal. Nem ér célt, Raszkolnyikov még jobban megutálja a férfit.

Dunya, Raszkolnyikov, az anyjuk és Razumihin fogadják Luzsint. A kínos beszélgetés konfliktusba torkollik, Raszkolnyikov kirúgja Luzsint, majd Szvidrigajlov miatt, akivel Dunya szívesen találkozna – és ezt a pénz reményében az Anya sem kifogásolja –, ő maga szakít a családjával.



Telekes Péter (Luzsin), Wunderlich József (Razumihin), Hegyi Barbara (Anya), Orosz Ákos (Raszkolnyikov) és Bata Éva (Dunya)

Raszkolnyikov magánkívül van, elmegy Szonyához, és felolvastatja vele Lázár történetét a Bibliából. Megígéri, hogy másnap visszajön, és felfedi előtte, ki ölte meg az uzsorás asszonyt és a hűgát.



Orosz Ákos (Raszkolnyikov) és Bach Kata (Szonya)

Raszkolnyikov ismét felkeresi Porfirijt. A vizsgálóbíró hosszasan kifejti, hogyan szoktak viselkedni a bűn nyomásának terhe alatt a bűnözők. Ezzel kimondatlanul is rávilágít, hogy Raszkolnyikov éppen így viselkedik.



Stohl András (Porfirij) és Orosz Ákos (Raszkolnyikov)

MÁSODIK FELVONÁS

Luzsin meghívja magához Razumihint. Dunya vőlegénye kifejti, hogy bár kölcsönösen érdekből házasodnának, tulajdonképpen szereti Dunyát. Razumihin rendkívül ellenszenvesnek találja Luzsin hozzáállását, aki még azzal is kérkedik, hogy gyűjtést szervezett Szonyának, hogy segítse a családot Marmeladov halála után.



Wunderlich József (Razumihin) és Telekes Péter (Luzsin)

Szonya megjelenik, Luzsin pénzt ad neki, majd megalázóan kezét csókolta a lánnyal.

Marmeladov búcsúztatóján vagyunk. Katyerina Ivanovnáat egyre súlyosabb tüdőbaj gyötri. Várja Luzsint, akinek anyagi segítségében reménykedik. Luzsin meg is érkezik, ám segítség helyett azt állítja, hogy Szonya pénzt lopott tőle, amikor nála járt. Razumihin azonban leleplezi a férfit. Elmeséli, hogy tanúja volt, amint maga Luzsin pénzt rejtett Szonya szoknyájába. Luzsin feljelentéssel fenyegetőzik.



Orosz Ákos (Raskolnyikov) és Bach Kata (Szonya)

Raskolnyikov elárulja Szonyának, hogy ő ölte meg az uzsorásnőt és a hűgát. Szonya szerint a fiúnak bűnhődnie kell, s felajánlja, hogy vele megy majd Szibériába. Keresztet akasztana Raskolnyikov nyakába, ám a fiú egyelőre visszautasítja.

Katyerina Ivanovna belehal a tüdőbajba. Raszkolnyikov Szvidrigajlovhoz látogat, aki még mindig Dunya után epekedik. Raszkolnyikov sikertelenül próbálja a kétes erkölcsű férfit távoltartani a húgától. Kiderül a számára, hogy Szvidrigajlov kihallgatta, amint Szonyának elmondta, hogy gyilkolt.



Börcsök Enikő (Katyerina Ivanovna)

Szvidrigajlov megzsarolja Dunyát, hogy ő el tudná menekíteni a bátyját a büntetéstől Amerikába. A lány végül erőt vesz magán, és örökre elutasítja a veszélyes férfit.



Lengyel Tamás (Szvidrigajlov) és Bata Éva (Dunya)

Szvidrigajlov őrült álmot lát, melyben egy ártatlan kislány prostituálttá válik. Felébred, és öngyilkos lesz.

Porfirij Petrovics kimondja, hogy Raszkolnyikov a gyilkos. Azt tanácsolja a fiúnak, adja fel magát, mert az enyhítő körülményt jelenthet a számára. Raszkolnyikov megígéri Szonyának, hogy feladja magát, és bűnhődni fog.

Michal Dočekal, a rendező

A prágai születésű Michal Dočekal már középiskolai tanulmányai idején színészként és rendezőként dolgozott a prágai Rubin Színház A Stúdiójában. Később 1985 és

1991 között rendezést tanult a Prágai Színművészeti Akadémián, és időközben fél évet vendéghallgatóként Londonban töltött.

1991 és 1994 között a Kaspar Színházi Társaság rendezője, ahol Kleist, Tirso de Molina és Goethe műveit állította színpadra.

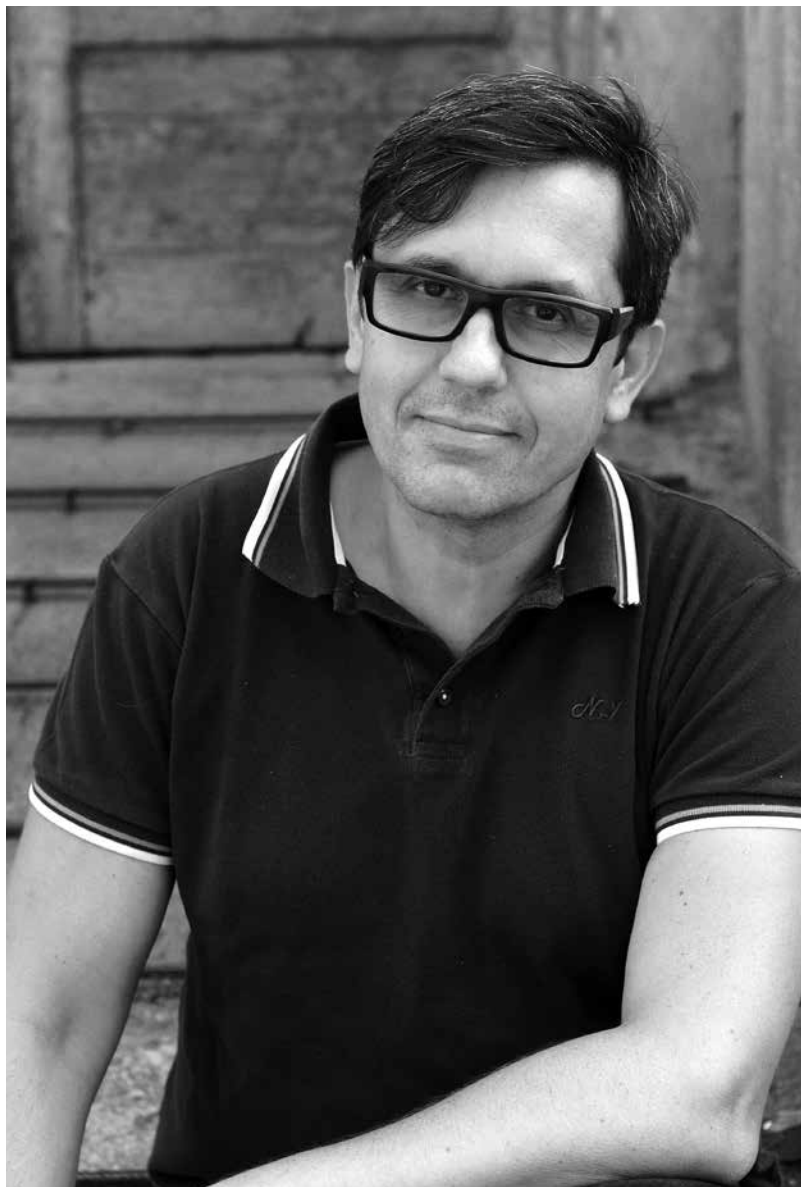
1994 és 2002 között Dočekal a prágai Komédia Színház igazgatója volt, és a teátrum az ő vezetése idején, 1996-ban elnyerte az Év Színháza díjat. Az itt töltött

évek során színpadra állította többek között Csehov *Három nővérét*, Shakespeare *Lear király*, *Szentivánéji álom*, *Makrancos hölgy* és *Velencei kalmár* című műveit.

2001-ben Marlowe *Doctor Faustusából* készített legendás előadást: a darabot egy prágai metróállomáson vitte színre.

2002-ben a prágai Nemzeti Színház igazgatója lett, ahol Rostand *Cyrano de Bergerac* rendezésével debütált, majd Sarah Kane *Pszichózis 4.48*, Beckett *Az utolsó tekerés*, Molière *A fősvény* és Shaw *Pygmalion* című darabjait állította színpadra.

Jelenleg is több előadása fut a Nemzeti Színház repertoárján – köztük az *Augusztus Oklahomában*, a *Mikve*, a *Godot-ra várva* és *A revizor*.



fotó | ujszo.com

A Vígszínházban a *Bűn és bűnhődés*t három másik rendezése előzte meg: Hadar Galron *Mikve* (2010), Bertolt Brecht *Jóembert keresünk* (2012), Mihail Bulgakov *A Mester és Margarita* (2014).

Dočekal számos szakmai díj és elismerés mellett 2004-ben elnyerte a Cseh Irodalmi Alapítvány díját.

Feladatok

BŰN ÉS BŰNHŐDÉS A MAGYARORSZÁGI SZÍNPADOKON

Komoly vállalkozás nagyregényt színházi előadássá dramatizálni, mégsem ritka. A Bűn és bűnhődés is számos produkcióban létrejött már.

Nézzetek utána, mely színházban és műfajban adták elő Magyarországon!

Nézzetek utána, milyen más orosz nagyregényt adtak még elő magyarországi színpadon!

1978. | **Vígszínház**, rendező: **Jurij Petrovics Ljubimov**

2001. | **Vígszínház**, rendező: Tordy Géza

2001. | **Budapesti Kamaraszínház**,
Bűn és bűnhődés a rácsok mögött címmel, rendező: Sopsits Árpád

2013. | **Jurányi Ház – Színház- és Filmművészeti Egyetem**, rendező: Fehér Balázs Benő

2015. | **Szkéné, Forte**, rendező: Horváth Csaba – mozgásszínház

2016. | **Kolibri Pince**, rendező: Czukor Balázs – monodráma

2016. | **Vígszínház**, rendező: **Michal Dočekal**



Bűn és bűnhődés | rendező: Jurij Ljubimov (Vígszínház, 1978)

ELKÉPZELT ADAPTÁCIÓ

Építsetek fel a regény alapján egy színpadi cselekményvázat jelenetekre osztva. Mit tennétek bele a regényből, és mi az, amit kihagynátok?

Válasszatok ki egy jelenetet, és írjátok is meg a párbeszédet.

BESZÉLŐNEVEK

Értelmezzétek a szereplők beszélőneveit. Mit árul el róluk?

Érdemes-e lefordítani a beszélőneveket, kitalálni egy magyar megfelelőt hozzá, ha színpadra kerül a mű? Érveljétek mellette vagy ellene!

Raszkolnyikov | *jelentése:* **elszakadás**
Razumihin | *jelentése:* **ész, értelem**
Marmeladov | *jelentése:* **lekvár**
Szozja (Szonya) | *jelentése:* **bölcsesség**
Luzsin | *jelentése:* **tócsa**

A REGÉNY ÜZENETE, KÉRDÉSEI

Melyik az a kérdés, amelyik ma is épp úgy érvényes, mint a 19. század végén volt? Titeket melyik foglalkoztat, és miért? Beszéljétek meg!

Mi szab határt az egyén szabadságának? Átléphetők a jog által előírt korlátok?

Mit tehet az ember a nyomor ellen? A nyomor hogyan határozza meg az ember életkörülményeit?

Mit jelent a pénz az életünkben?

Egy eszme, gondolat követése milyen következményekkel járhat?

Mi a bűn és a bűntudat, hogyan lehet vele élni?

A REGÉNY ÉS A SZÍNDARAB KORA

Hogyan lehet az 1866-os nagyregényt a 21. századi színházi közönség számára élővé, izgalmassá tenni?

Mikor játszódik a vígszínházbeli színdarab, miből lehet a korra következtetni?

Figyeljétek meg a díszletet, a jelmezeket, a zenéket, a szereplők által használt nyelvet! Mit árulnak el ezek az előadás-elemek a korról, személyiségekről?

Milyen ma is izgalmas problémákat hangsúlyoz a színdarab?

HÁROM ÖLTÖNYÖS EMBER A SZÍNPADON

Figyeljétek meg a három „öltönyös szereplőt”, akik végigkísérik a darabot.
Mi a színpadi funkciójuk? Mi lehet vajon a jelentése annak, hogy jelen vannak?

SZITUÁCIÓS JÁTÉK. EGY BÍRÓSÁGI TÁRGYALÁS

Legyen valamelyikőtök Raszkolnyikov! Játsszatok el egy bírósági tárgyalást!
A csoport egyik fele szerint a bűne megbocsátható, a másik szerint nem.
Próbálja meggyőzni a két csoport egymást érvekkel!

Legyen valamelyikőtök Mikolka, és jelenjen meg ő is a tárgyaláson!
Tegyetek fel neki kérdéseket a történetekkel kapcsolatban!



Stohl András (Porfirij) és Orosz Ákos (Raszkolnyikov)

ÍRÁS. RASZKOLNYIKOV TEÓRIÁJA

Vajon mi lehetett Raszkolnyikov cikkében? Írjátok meg!

Tegyük fel, hogy nem értetek egyet Raszkolnyikov cikkével. Írjatok rá választ, melyben kifejtitek, hogy szerintetek miért nincs igaza!

Képzeljétek azt, hogy a cikk egy blogon jelent meg! Kommentekkel vitázzatok róla!

IMPROVIZÁCIÓ. SZONYA ÉLETE

„Hogyan tudod összeegyeztetni a hitet a kurvasággal?” – kérdezi a darabban Raszkolnyikov Szonyától.

Képzeljétek, hogy Ti vagytok Szonya helyében, az ő családi, anyagi körülményei között, és improvizáljatok egy monológot, melyben megválaszoljátok a kérdést!

A RUBEL ÉRTÉKE

Nézzetek utána, mennyit ért egy rubel akkor, amikor a regény játszódik! Mit lehetett belőle venni? (Állami hivatalnok havi 16-24 rubelt keresett. Egy tehén 60 rubelbe, egy ló 150 rubelbe került.)

Mit jelenthetett a szereplők életében, amikor a következő pénzüsszegekről beszéltek?

| *Luzsin 10 rubelt ad Szonyának, illetve állítása szerint 100 rubel tűnt el.*

| *Porfirij így szól: „A szállásadónője átadott nekünk egy maga által aláírt, száztizenöt rubelről szóló adósságlevelet...”*

| *Raszkolnyikov 20 rubelt ad Marmeladovnak.*

| *Szvidrigajlov 10.000 rubelt akar adni Dunyának.*

| *Marfa Petrovna 3000 rubelt hagyott Szonyára.*



HALÁL A SZÍNPADON

Több szereplő meghal a regényben, így a színdarab során is. A halált nagyon nehéz a színpadon eljátszani.

Beszélgétek meg, hogy ennek mi lehet az oka!

Találjátok ki, hogy a *Bűn és bűnhődésben* kinek a halálát hogyan rendeznétek meg a színpadon!

Figyeljétek meg az előadásban, hogyan oldotta meg a rendező!



Hajduk Károly (Marmeladov)

VENDÉGSZÖVEGEK

Keressetek vendégszövegeket, amelyeket betennétek egy általatok elképzelt *Bűn és bűnhődés*-előadásba! Milyen prózarészleteket, verseket, zenéket használnátok fel, melyik résznél? Választásotokat indokoljátok meg!

A Vígszínház előadásában az alábbi „nem Dosztojevszkij-szövegek” szerepelnek. Értelmezzétek a rendezői-szövegírói szándékot, hogy beletették! Mielőtt megnézték az előadást, találjatok ki koncepciót, hogy melyiket ki mondja, mikor! Ha megnéztétek, vessétek össze a valós megjelenésükkel! Nézzetek utána, hogy kik az idézetek szerzői! Stilisztikailag milyen kapcsolatban állnak ezek a szövegek a *Bűn és bűnhődés*szel?

MICHAEL SANDEL | *Ami nem vehető meg pénzért*

„Olyan korban élünk, amikor pénzért szinte mindent meg lehet venni, vagy el lehet adni. Olyan társadalomban, ahol minden eladó, a szegények számára az élet sokkal bonyolultabb.”

JEAN AMÉRY | *Az ember önmagáé – Értekezés a meghívott halálról*

„Az embernek élnie kell. De egy napon, ami megállíthatatlanul közeledik, már nemcsak hogy nem kell, de már nem is lesz szabad tovább élnünk. Létezik egy kaszás, akit halálnak hívnak.”

„Az élet egy teher. Minden új nap új teher. Nem bírom továbbcipelni sem a testemet, sem a lelkemet. Folyton úgy érzem, rám dől a négy, egymáshoz közelítő fal.”

PUBLIUS TERENTIUS AFER

„Homo sum, nihil humani a me alienum puto.” (*Ember vagyok, nem idegen tőlem semmi emberi.*)

SZERGEJ JESZENYIN nyomán, VECSEI MIKLÓS dalszövege

A disznók mind mámorban élnek.
A jók sorsa most is csak fájdalom.
Nem vágyok semmit, nem félek,
És lelkemben nincs szájalom.
Magamat szánom... egy kicsit.
És minden kínozott, kivert kutyát.
Kocsmáknak legmélyét járom,
Hogy felejtsem a kutyák sorsát.
Palackok végtelen sorban – keserű tűz
Lobog bár idebent.
A szívbe, angyalom, ne fúrd
Tövíg az ujjad!
A padlóról szedem
Föl a dugókat,
Hogy lelkem ne, hogy lelkem ne, hogy lelkem ne – ne folyjon szét.

Ismeretlen szerző, **VECSEI MIKLÓS** dalszövege

Röpül az égen Ó, a kék ballon.
A szél viszi messze, hogy messze szálljon.
Lebegve, remegve, úgy szállna még,
Leszállva babámnak hajába tép.

ALEKSZANDR VVEGYENSKIJ, VECSEI MIKLÓS dalszövege

Brutusz is épp olyan volt, mint mi.
Élt, ivott, ítélje el, hát az Úr.
Akrobata, gall, egy másik világnak kötél táncos...,
kötél táncosa, csak sétált, s a hajnalra várt.

ALEKSZANDR VVEGYENSKIJ, TÉREY JÁNOS fordítása

Az egyetlen valóban érkező,
valóban létező,
az a halál.

Soha nem történt semmi más,
nem is fog történni semmi más.

Csupán a rügy,
csupán az elszáradt levél árnyéka;
csak a felszín,
egyedül a halál.

MI ATYÁNK

Mi Atyánk, ki a mennyekben vagy,
szenteltessék meg a Te Neved,
jöjjön el a Te Országod,
legyen meg a Te akaratod,
miképen a mennyben, úgy a földön is.
Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma;
és bocsásd meg a mi vétkeinket,
miképen mi is megbocsátunk
az ellenünk vétkezőknek,
és ne vigy minket kísértésbe,
hanem szabadíts meg a gonosztól.
Amen.



Orosz Ákos (Raszkolnyikov) és Bach Kata (Szonya)